החזית, הגם שבנסיבות ההן, לא היתה „הנבחרת", היתה „דרך־פעולה־אפשרית" בהחלט סבירה, ולו רק כפי שאכן הוכיחה המציאות. לו רק היתה תפיסה זו גם מתוכננת ומבוצעת כיאות, ודאי ש„אבירי־לב" היה מסתיים בהצלחה חותכת, מהירה וזולה עוד יותר.

„דילמת פיצול הכוח"

ה חמצת ההכרעה כמיכצע „אבירי־לב" התבטאה בשטח בשרשרת מחדלים וטעויות של הפיקוד הגבוה. הראשי, הראשון והעקרוני בשרשרת היה המחדל החמור, של אי־ניצול ההפתעה הטוטלית, אשר נגרמה למצרים עם פתיחת המיתקפה ואשר היתה, בו־זמנית, טקטית־מקומית מוחלטת וגם אסטרטגית־כללית מוחלטת (רמת „החזית", שנחשבה בעבורנו „אופרטיבית", זיתה למצרים „איסטרטגית"). הפיקוד המצרי, הן המקומי (כלומר, מפקדות שתי הארמיות) והן העליון, לא היה מוכן, לפחות בשלב מאוחר זה של המילחמה ואולי מלכתחילה, לצליחה מאסיבית של צה"ל את התעלה, במגמה להעביר את המילחמה לאפריקה ולהכריעה שם. אבל חשוב שנבין כי היתה זו שגיאה מיבצעית־ענינית ולא „דוקטרינרית".

לכן, אין יסוד לקביעתו של האלוף אברהם טמיר (מערכות מס' 250) לפיה, „אין ספק כי הצלחתה של הפריצה הישראלית והעליונות שהיא יצרה על פני הצבא המצרי נבעה מכך, שצה"ל העמיד מול נקודת־תורפה בדוקטרינה הסובייטית איכות גבוהה יותר של תימרון ושל עוצמת אש." חשיבות ההבחנה בכך, ש„נקודת התורפה" המיבצעית הכללית והקבועה של המצרים בחזית הסואץ התבטאה, במה שניתן לכנות „דילמת תעלת סואץ" — או, „דילמת פיצול הכוח על־ידי התעלה" (ועוד נשוב לכך) — ו„התורפה" הקונקרטית התבטאה באי־מוכנות „פשוטה" ו/או במתן פתרון לא נכון ל„דילמה" זו. לכן, מוטב שנניח, לצרכי העתיד, כי המצרים הבחינו בתורפה זו ועשו הכל לנסרלה או לחסלה, גם אם לא נמצא שחל שינוי כלשהו בדוקטרינות שלהם (מה־עוד שהללו אינן „סובייטיות" טהורות: וראה, באותו גיליון של מערכות, מאמרו המצויין של סא"ל באמצעות תיכנון וניהול־קרב המאופיינים על־ידי גכונות ליטול סיכונים מחושבים לשם ניצול הזדמנויות חולפות, ומבוצעים על־ידי מפקדים השולטים מקדימה ומנהיגים „מן האוכף", תוך הישענות על עבודת־מטה יעילה ונועזת — היתה עשויה להזרים לאפריקה, בהסתמך על נתונים העולים מתיאורי הצליחה, בתוך יממה ומחצה, כוחות בסדר־גודל של שתי אוגדות לפחות (מעט מאד ולאט מאד, בהשוואה למה שעשו — ועושים — צבאות אחרים; ובוודאי לעומת קצבי ומימדי התצייה וצבירת־הכוח של הצליחה המצרית; אבל מערך אמצעי־הצליחה של צה"ל במילחמה היה עדיין דל ובלתי־משוכלל); ולכבוש, בתוך הזמן הזה ובכוחות אלה, את כל המרחב שבין סואץ וקנטרה המערבית — או לפחות איסמעיליה — כולל שתי הערים הללו גופן וניתוק שתי הארמיות המצריות שבסיני.

התוכנית היתה יומרנית

ל חילופין, ניתן היה להעביר אוגדה אחת בלבד — אפילו מוקטנת — ולהסתפק, במקום בהכרעה נועזת ומיידית באפריקה, בניצול היממה הראשונה לשם תפיסת ראש־גשר גדול בלבד שם. ראש־גשר כזה, המשתרע כמתבקש, בין איזור פאיד והחיץהחלקאי, עם מאחז מצפון לחיץ — באבו־סואייר, נאמר — היה בגדר המיזער, שגם הפיקוד השמרני והחששני ביותר, אם החליט לצלוח לאפריקה, לא היה יכול להסתפק בפחות ממנו.

מזער זה היה מבטיח, בתום היממה הראשונה, את השגת שלושת יעדי־המינימום, שצריכים היו להיקבע לשלב הראשון של „אבירי־לב": הקמת וגיבוש ראש־גשר מאובטח, גדול ועמוק דיו; עיצוב ראש־הגשר כראש־חץ, המאיים על המצרים — ומאפשר לנו — לפתח מעמדה מרכזית ונוחה, את מאמצי השלב השני לכיוון עורף ארמיה 2, או לעורף ארמיה 3, או לכיוון קהיר — או לכמה מאלה (בעת ובעונה אחת, או לחליפין) לפי הנוחיות והנסיבות; וכתוצאה ישירה מכך, „הושבת המצרים על קרני הדילמה" — למה נועד ראש־הגשר ומה יעשה צה"ל בו וממנו. דילמה זו היתה גורמת, כבר כשלעצמה, לבלבול, הססנות ושיבוש כלליים, מכתיבה את פיצול העתודות המצריות וכופה עליהם את ההכרח הקשה להכריע בין

התרוקנות מערב התעלה

טרטגית־המדינית, כמו מן הכחינה הצבאית, נחוץ, מתאים ומועיל יותר היה לרכז את המית־קפה על אחת משתי הארמיות המצריות — ארמיה 2, למען החדוק — במטרה לחסלה ממזרח לתעלה וגם ממערבה, ולצוות לצו־רך זה, (בדיעבד) גם מצפון לאיסמעיליה. נקודה זו נברר ביתר פירוט בהמשך; אבל קודם נחוץ לעמוד על התופעות והלקויים העקרוניים והכלליים יותר, שאיפיינו את ניהול המיתקפה בחזית־הדרום — כגורמי חיצוני ומעשי לחו־סרים וליקויים בסיסיים ושרשיים בצה"ל.

מסיבה זו נקבל, „לצורך הוויכוח", את התפיסה של „אבירי־לב" כפי שגובשה בפועל, כנתונה וגם כנכונה — וכך נוכל לבחון את טיב הפיקוד הגבוה ואת איכות ניהול המבצעים על ידיו לא רק על בסיס „ידידותי" לו וביישום קונספציית המיבצע שנבחרה על ידיו עצמו, אלא גם על סמך המאורעות שנתרחשו במציאות. ויתור זה לא יגרום דיספרופורציות, כי תפיסת־היסוד של מפקדת־

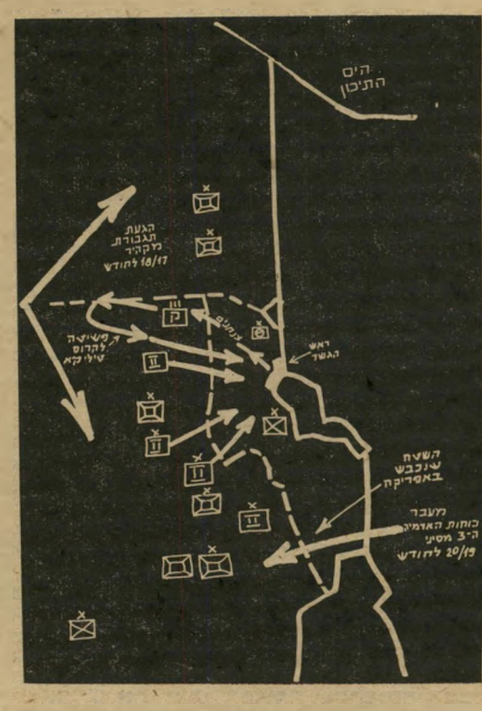

ההתקפה על ראש־הגשר

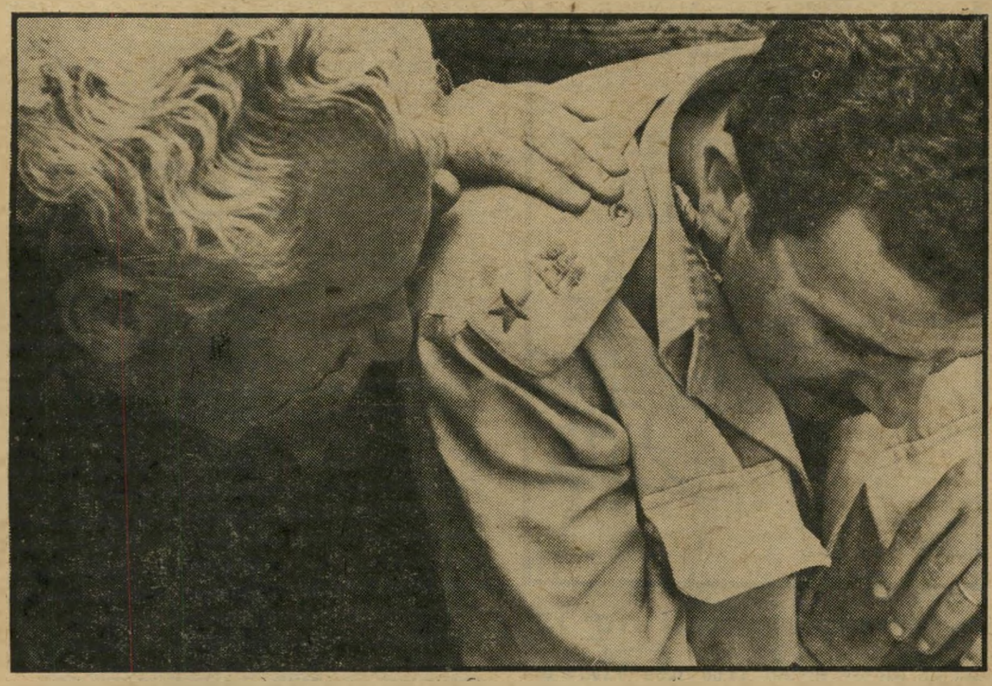

ברי־לב חוקר אלוף מצרי שבוי ממערב לתעלת־סואץ

אבי שי, עמ' 32).

שגיאה זו עלתה לרמטכ"ל המצרי (שאזלי) ולמפקד ארמיה 2 בתפקידיהם (בלא שאיש מהם יטען לתואר „דרייפוס") ובדין כך: בגינה נחשף מכוחות כל המרחב העורפי המצרי — כלומר, ממש מקו־המים ומערבה — וגם היה בלתי־מאורגן להגנה. יתר על כן, הפיקוד המצרי, המקומי והעליון, לא הוכן נפשית ומעשית לכך, שאולי ייאלץ להחליף לפתע פתאום את המיצעד אל תל־אביב בהגנה נואשת על עמק הנילוס.

כתוצאה, יכול היה כל כוח ישראלי מש־מעותי — נאמר, כסדר־גודל של חטיבת־שיר־יון מוגברת לנוע משך היממה או היממה־ומחצה הראשונות שלאחר הצליחה לכל כיוון שיכחר, ולחגיע כמעט ללא התנגדות ובקצב של נסיעה מינהלתית רגילה, לכל נקודה במרחב הפתוח־ביחס, הכלוא בין תעלת החייץ־החקלאי הצפוני (המוליכה מן הרלתה לאיס־מעליה) ובין הגוש החררי הנמשך מאיזור הסואץ (ג'בל עתאקה) עד קירבת קהיר. כלא קשיים מיבצעיים מיוחדים, ניתן היה גם לחי־צות מדרום לצפון את החייץ הצפוני, על שלוש תעלותיו, אז מרחב שממערב לקו איסמעי־ליה—קנטרה (תוך ניצול גשרים קיימים, טני־קי־גישור וכן סידורי־חצייה מיוחדים, שהכי־נו המצרים למיבצע־הצליחה, שלהם).

ניהול המיתקפה בנוסח „גרמני" — כלומר, החזרת כוחות מסיני אל אפריקה, תוך החלשת המערך בסיני, ובין אי־החזרתם, תוך השארת העורף כולו — כולל עמק הנילוס — לחסדי העתודות המועטות, שרובן כונסו בחפזה מעמדת החיפוי־הישיר שלהן על קהיר.

יתר על כן, הכוחות המעטים־ביחס שיכול היה הפיקוד המצרי לקדם לכיוון ראש־הגשר הזן נפרסים אז סביב היקפו הגדול־יחסית כי קשת רחבה זדיהה, שנקל היה לכוחותינו לפרצה, בכל נקודה נבחרת. עשיית תנועות־אים לאחד הכיוונים — במיוחד מערבה, לקהיר — היתה גורמת, בדרך הטבע, שלגזרה זו יתועץ עיקר מאמץ התגבור והכלימה המצ־רי, תוך חשיפת־יתר של יתר הגזרות שמסביב לראש־הגשר. ממדי ראש־גשר זה לבדו, ובוודאי ההנחה שהיה מציא גם כוחות־פשי־טה, די היה בה ליצור פירצה רצינית במערך הצ"מ המצרי שבחזית, מה שהיה מגדיל מאד את יכולת חיל־האוויר לא רק לסייע ישירות לכוחות הצוכחים, אלא גם „לגוזל" את מערך הנ"מ המצרי, מן הפירצה ולאנפים.

בהיות ההיערכות המצרית בכל „המדבר המזרחי" (שממזרח לנילוס, בניגוד ל„מערבי" שממערבו) ובסיני כפי שהיתה — וכושר התגובה והפעולה של הפיקוד המצרי כפי שהיה — ניתן היה לחזית הדרום לצבור, אל ראש־הגשר המתואר ובתוך כמחצית יממה נוספת — אוגדה נוספת או יותר; ואז, בתום יממה־ומחצה לכל

(המשך בעמוד 34)